

Література української еміграції доби міжвоєнтя.

ВСТУП

Після поразки українських держав (УНР, ЗУНР, Директорія) в національній революції 1917–1921 років, після захоплення України більшовиками, чимало науковців, політиків, військових, письменників опинилися на еміграції.

- Саме тоді за кордон емігрували десятки тисяч найактивніших учасників подій 1917–1920 рр.
- Серед них були як видатні політичні діячі, так і військовослужбовці, представники наукової та культурної інтелігенції, робітники та селяни, які своїми діями активно підтримували ідею визволення України.

На кінець 1920 р., внаслідок невдалих боїв та наступу червоних військ, розпочався наймасовіший перехід на територію Польщі командування УНР та українських військ.

- Передбачаючи катастрофу, на польську територію було переправлено Державну скарбницю, Державний Банк і Експедицію державних паперів.
- За кордон перейшли цивільні державні інституції та військо, яких відіслали до таборів інтернованих: Каліш, Александров, Вадовіце, Стжалков.
- Уряд з цивільними установами розмістився в Тарнові та Ченстохові, куди 25 листопада прибув і Петлюра.
- Моральний та психологічний стан людей, які щойно залишили свій край та рідних, доволі точно передано у спогадах бунчужного армії УНР В. Сім'янцева: „Ніхто з нас не знав навіть того, що буде завтра, однак більшість вірила у тимчасовість такого становища та жила в глибокому переконанні, що обставини невдовзі покращають...”.

1919–1924 рр. так і ввійшли в історію міжвоєнної еміграції як таборовий період, найважчий щодо матеріальних умов життя та морально-психологічного стану інтернованих.

- Оскільки достовірної інформації про чисельність політичних емігрантів немає, можна лише приблизно підрахувати їхню кількість: 30 тис. осіб станом на 1 жовтня 1923 р. Значна частина емігрантів перебували на територіях Австрії, Румунії та Чехословаччини.
- Боячись повторення подій осені 1921 р., більшовицька влада обіцяла не засуджувати вояків Армії УНР, котрі добровільно повернуться додому та складуть зброю. Всіх їх згодом буде репресовано та знищено.

Одним із найчисленніших та найпомітніших центрів української політичної еміграції з початку 20-х років ХХ ст. стала Австрія, і, зокрема її столиця Відень.

- Попри матеріальні труднощі, незнання мови, проблеми із працевлаштуванням та житлом значна частина емігрантів не відчувала жодних обмежень щодо політичної та партійної діяльності.
- Тоді у Відні друкувалось багато різноманітних видань української еміграції, а саме тижневики „Нова доба”, „Вперед”, „Воля”, збірники „Хліборобська Україна”, „На переломі”.
- В австрійській столиці перебували найпомітніші державні діячі доби Директорії та Центральної Ради.

I. Чехословаччина

Однією з нових європейських держав, що утворилися після Першої світової війни, в політиці яких Україна та українське питання займали у міжвоєнні роки важливе місце і яка суттєво вплинула на історичний розвиток українського народу, була Чехословацька республіка.

- На той час Чехословаччина була однією з найдемократичніших країн Європи, а її президент Томаш Г.Масарик (посаду президента займав з 1918 по 1935 р.) був добре поінформований про українські

проблеми, співчував національно-визвольній боротьбі українців та надавав суттєву допомогу українській еміграції.

- З цих та інших причин в Чехословаччині у 1920-і роки скупчилася велика кількість емігрантів з України.

У 1921 р. чехословацький уряд розробив і почав втілювати в життя “Російську програму допомоги”, яка передбачала надання матеріальної підтримки російським, українським, білоруським та іншим емігрантам і їхнім організаціям.

- Допомога емігрантам з України здійснювалася через Український Громадський Комітет (УГК), створений весною 1921 р. з ініціативи групи українських діячів.
- Український Громадський Комітет, крім заснування різного роду організацій та установ, надання матеріальної, медичної, юридичної та іншої допомоги українським емігрантам, допомоги українському студентству, організації культурних акцій, допомоги у працевлаштуванні тощо, займався й вивченням української еміграції.

Протягом 1920 – 1921 рр. проявилась тенденція до активного просування українських політичних емігрантів у Чехословаччину і в її столицю – Прагу.

- Якщо першу хвилю політичних емігрантів становили галичани, то в наступних переважали наддніпрянці. Спочатку це були переважно втікачі з таборів для інтернованих у Польщі та Румунії, а після ліквідації таборів – як легальні, так і нелегальні цивільні емігранти.
- В середині 1921 р. з Відня у Прагу було перенесено Український вільний університет, а відтак сюди переїхав і весь викладацький склад і студентство.
- В першій половині 20-х років щороку сюди прибували близько 50 тис. громадян колишньої Російської імперії, в тому числі понад 20 тис. росіян, 20 – 25 тис. українців.
- Багато з них використовувало ЧСР як транзитний пункт, згодом перебираючись у країни Західної Європи і за океан. Потім деякі вирушали в Галичину і Велику Україну.
- Через певний час на теренах Чехословаччини з’явилися осередки закордонних представництв практично всіх українських політичних партій і організацій

1 травня 1923 р. за підтримки Українського Громадського Комітету було створено Український громадський видавничий фонд, до керівного складу якого були обрані А.Бич, М.Стахів та ін.

- Видавничу комісію фонду очолив Д.Ісаєвич. Комісія організувала публікацію багатьох наукових праць українських учених: Д.Антоновича, Д.Чижевського, С.Бородаєвського, Л.Білецького, Ф.Вовка, М.ТуганБарановського, С.Русової, Ф.Якименка, Ф.Щербини, В.Щербаківського та інших.
- Наприкінці 1923 р. творчою інтелігенцією було засновано Українське товариство пластичного мистецтва і Українську студію пластичного мистецтва, в якій працювало 10 професорів – художників та скульпторів.
- Найвизначніші серед них – професори І.Мірчук, Ф.Слюсаренко, В.Січинський, художник І.Мозалевський, різьбяр К.Стахів.
- При Українському Громадському Комітеті діяло також Українське музичне товариство, до якого входив Український академічний хор у Празі і музичне товариство “Кобзар”.
- Товариством керував композитор, професор Петербурзької консерваторії Ф.Якименко. Серед інших представників української інтелігентської еміграції варто згадати: юриста і історика Р.Лашенко, мовознавця і літературознавця О.Колесу, історика С.Наріжного, історика В.Біднова.
- Вік переважної більшості українських емігрантів становив 15 – 34 роки (в Чехословаччині на 1 червня 1924 р. – 82,6%¹⁷), тобто емігрувала найпрацеспроможніша група українців у розквіті духовних і фізичних сил

Празька школа — група та письменників, які після поразки Української революції 1917-1921 років опинилися за кордоном, переважно у Європі, і тривалий час мали своїм культурно-організаційним центром Прагу.

- Основу «празької школи» склали вчорашні учасники визвольних, нещасливих для України, змагань 1917–1921 рр., інтерновані в табори, зокрема на землях Польщі.

- Тут, поблизу міста Каліш, було зроблено спробу об'єднати творчу енергію погромленого українства на основі художньої літератури.
- У 1922 р. гурток таборових письменників (Ю. Дараган, М.Селегій та ін.) провів організаційні збори і разом із літературно-мистецьким товариством «Вінок» прийняв програму журналу «Веселка» (1922–1923).
- На цій базі виникло й однойменне літературне угруповання, де виразно окреслювалися постаті Ю. Дарагана та Є.Маланюка.
- Після того як Польща почала надто неприязно ставитися до українців, більша їх частина подалася до Чехословаччини.

Адже тут, у Празі, діяли Український вільний університет при Карловім університеті, Український педагогічний інститут ім. М. Драгоманова, у Подєбрадах – Українська господарська академія та ін.

- У цих закладах навчалися Є. Маланюк, Н.Лівицька-Холодна, Ю. Дараган, О. Теліга, О. Ольжич, О.Лятурина та ін.
- Це були українські письменники-емігранти або діти колишніх емігрантів, які сприйняли поразку національної революції 1917 р. як національну ганьбу, але не впали в розпач на протиположному поколінню (О. Олесь, М.Вороний, В. Самійленко та ін.).
- Вони формувалися на межі українського та європейського світів, під впливом західної культури та стимульовані ними історичною пам'яттю рідного народу. На підставі цього й виникла їхня історіософічна лірика.

Поезія «Празької школи» мала широкий резонанс на еміграції, а з початком демократичних віянь в Україні – отримала численних шанувальників на Батьківщині.

- **Важливою рисою творчості поетів «Празької школи» є зв'язок із західноукраїнським письменством.** Поети-емігранти друкували вірші в галицькій періодиці, видаючи у Львові свої збірки.
- **За стилем поети були неоромантиками,** але філософською заглибленістю і любов'ю до класичних форм споріднювалися з київськими неокласиками.
- **В політичній філософії є такі поняття, як консервативна модернізація, регресивна модерність і консервативна революція,** що застосовуються до широкого діапазону правого мислення – від поміркованого до радикального, а часом і фашистського світогляду.
- **В контексті модернізму, поети «Празької школи» загалом навряд чи були ними, однак дуже часто використовували певні творчі засоби й прийоми** для увиразнення чи чіткішого донесення своїх світоглядних концептів.

II. Євген Маланюк

Довгий час творчий доробок цього самобутнього і талановитого поета був під забороною радянської пропаганди, яка причепила йому «ярлик» яскравого представника «українського націоналізму».

- Євген Маланюк захопився «неспокійними греками», епохою романтизму, парнасизмом і реалізмом, символізмом і новітніми мистецькими школами; надавав перевагу поезії О. Пушкіна, М. Лермонтова, Ф. Тютчева, О. Блока, Ф. Сологуба, К. Бальмонта, В. Брюсова, Ш. Бодлера і П. Верлена.
- Любив поет і твори Адама Міцкевича. У культурному житті колишнього Єлисаветграда добре пам'ятали приїзд до міста 1825 року цього великого польського поета.
- Адже, як свідчать оцінки дослідників, «крім Пушкіна і Лермонтова, в Україні не було іонаціонального поета, більш популярного, шанованого й улюбленого, ніж Міцкевич».
- Є. Маланюк згадує польського письменника в прозовому «Уривку з «Мінеї-чотей поетів» (1922 р.). Значно пізніше доля закинула Маланюка до Польщі, де він щиро заприятелював з польськими поетами, представниками групи «Скамандер» («Зкатапсіег»).

Визначальними для ідеології та творчості Євгена Маланюка були 1918–1923 роки.

Доля звела його з Василем Тютюнником, командуючим Наддніпрянською армією УНР (ад'ютантом якого він став), Симоном Петлюрою та політиком Станіславом Стемповським (з 1917 року – голова Польського демократичного центру, який брав участь в уряді УНР), з яким познайомився у Жмеринці, у вирі евакуаційного хаосу влітку 1920 року.

Маланюка приємно вразило те, що в руках Стемповського була збірка віршів Павла Тичини «Сонячні кларнети» (1918 р.). Відтоді почалася, як пригадував поет, «наша багатолітня дружба: батьківська з його боку, синівська – з мого».

- Після поразки Української Народної Республіки в листопаді 1920 року письменник опинився в таборах інтернованих вояків УНА, розташованих на території Польщі. Але навіть у тих непростих умовах українські вояки та культурні діячі заснували церкву, школи і театри; видавали часописи і книжки.
- У Подєбрадах (1924) поет дебютує збіркою віршів «Стилєт і стилос», через рік виходить його друга збірка — «Гербарій».
- Осмислення трагічної долі Вітчизни та пошуки виходу із цього становища — наскрізні мотиви поезій цього періоду.
- У наступних збірках («Земля й залізо», 1930; «Земна Ма-донна», 1924; «Перстєнь Полікрата», 1939)

Є. Маланюк усе більше заглиблюється в історію України, шукаючи в ній державотворчі ідеали, але разом із тим шукаючи відповіді на питання сього-дення. Міцності, силі, мужності поет протиставляє «рабську кров», «розслабленість ледачу».

- Він шмагає українців і Укра-їну задля однієї мети — хоч так розбудити віками витравлювань національну свідомість народу.
- Творчість Є. Маланюка дійшла до читача в дев'ятьох збірках.

Самі назви говорять нам багато: «Стилєт і стилос», «Гербарій», «Земля і залізо», «Земна Мадонна», «Серпень» та інші. Дуже різ-номанітними видаються нам тексти поета, але серед них так чи інакше вирізняються кілька мотивів, кілька тем, що наскрізно проходять крізь усю творчу спадщину Є. Маланюка:

- Талант, ерудиція сприяли його добрим стосункам із відомими польськими літераторами, які належали до п'ятірного грона поетичної групи «Скамандер»: Антонієм Слонімським, Юліаном Тувімом, Яном Лехонем, Ярославом Івашкевичем, Казимиром Вежинським.
- Гаслами цієї літературної групи були: вільний розвій кожного таланту, зв'язок із сучасністю, похвала всіх проявів життя в його повсякденному наповненні. Така спрямованість групи імпонувала Маланюкові.
- Цікавились його творчою манерою і «скамандрити». Скажімо, Ю. Тувім переклав поезію «Варшава» («Ти вдивляєшся хмуρο й бронзово...»), присвячену роздумам українського поета біля пам'ятника А. Міцкевичу над долею Східної Європи.
- До речі, польських письменників Ярослава Івашкевича, Єжи Мечислава Ритарда (Мечислава Козловського), Чеслава Ястшебец-Козловського і Казимира Вежинського, крім ідейних переконань національного спрямування, з Євгеном Маланюком об'єднувала ще «печать Києва». Кожен із них свого часу жив чи короткий час перебував у місті над Дніпром і зберіг про нього найтепліші спогади.

1925 року в Подєбрадах Є. Маланюк познайомився зі студенткою медицини Зоєю Равич із Полтавщини і невдовзі одружився з нею (заручини відбулися 5 липня, а вінчання 12 серпня в церкві святого Миколая у Празі).

- Проте 1929 року подружжя взяло розлучення. Євген, завершивши академію, подався на заробітки до Варшави. А Зоя залишилася навчатися в Празі.

- У Варшаві доля звела Євгена Маланюка зі співробітницею чеського посольства Богумілою Савицькою, що з часом стала його другою дружиною. 1933 року в подружжя народився син Богдан.
- Друга світова війна порушила сімейну ідилію. Богуміла дедалі частіше виїздить із сином до рідних у Прагу, а Євген підробляє, де тільки може: вчителем у Варшавській православної семінарії, перекладачем текстів до кінохронік, часто живе надголодь

Вірші Євгена Маланюка динамічні, вирізняються риторичністю, історіософічністю.

Наскрізний образ текстів – Україна («О земле вічна, ти одна на світі!»), що постає Степовою Елладою, яка попри крижані історичні вітри «вогонь буття не загасила», бо живить її «невичерпальний дух» і «непереможна сила» українського роду.

Євген Маланюк створив цікаву теорію, центральне місце в якій займає пророча візія майбутнього провідника України.

- У цій постаті, котра вивчить державний досвід Івана Мазепи, патріотизм та дипломатичний хист Пилипа Орлика, цілісність світогляду Тараса Шевченка, мали б поєднатися поет і державотворець.

ПРОЗРІННЯ

Всі вироки, здається, проказав
Рвучким і ярим віршем... А Росія
Ще догнива, як здохлий бронтозавр,
І труп — горою — мертво бовваніє.

О люте стерво! Твій посмертний дух
Ще мстить — смердячий, безнадійний Лазар, —
Але намарне: навіть гній потух,
І тільки низом стелеться зараза.

Даремно радиться синедріон
Крикливиць та шаманів євразійських —
Бо ні хороби віку, ні Сіон
Не воскресать. Бо сонценосим військом

Епоха йде молитви і огня,
Земля напнулася готикою росту
Й, де нині — бруд, де — парші і короста,
Дзвенітиме прозора радість дня.

Крізь гноїща, крізь цвинтарі руїн
Буятиме нестримний рух природи,
І, замість цих калічних україн,
Рослинами зростатимуть народи.

Ще прогримить останній судний грім
Над просторами неладу і зради
І виросте залізним дубом Рим
З міцного лона Скитської Еллади.

1927

ПСАЛМИ СТЕПУ

Кривавії зорі світ повідають.
«Слово о полку»

1

Лежиш, скривавлена і скута,
Мов лебідь в лютім полоні.
Яка ж страшна Твоя покута!
Які глухі, жорстокі дні!

Міцна, як смерть, Твоя в'язниця,
В ній морок смороду і мла.
Невже ж Тобі ще може снитися,
Що вільна Ти колись була?

Що над ланів співучим злотом
Ти билась крилами в блакить?
А тут терпінням і скорботам
Життя віддало кожну мить.

А тут все тіло пражить сором
Гостріш, ніж біль найгірших кар,—
Коли Тебе розпусним зором
Нагую огляда владар.

2

Ні, Ти — не мати! Шал коханки
У чорнім полум'ї коси,
В обличчі степової бранки
Хміль половецької краси.

В очах звабливий морок ночі,—
З них кличе, кличе глибина,
А в диких рухах ще регоче
Ніким не займана весна.

Тебе б конем татарським гнати,
І — тільки просвистить аркан —
Покірливо підеш сама Ти
З лукавим усміхом у бран.

Привабливо-безсила й гарна,
Осяєш Ти чужий намет,
І хижий хан буде безкарно
Впивати уст отруйний мед.

Та хутко скінчиться відрада:
Засне він стомлений, в Тобі ж
Прокинеться кривава зрада
І стисне віроломний ніж...

Блиснуть у тьмі вовчиці очі —
Лиш горло кров'ю захарчить,—
Ти в море степової ночі
Впірнеш русалкою умить.

І знову чарівне обличчя
Закриє половецький степ,
І знову ніч очей покличе —
Тебе спіймать, схопить Тебе б!

Тебе б конем татарським гнати,

Поки аркан не заспіва!
 Бо ж Ти коханка, а не мати,—
 Зрадлива бранко степова!

3
 Хижі птиці летять зі Сходу
 На червоному тлі пожеж,—
 Бачу, бачу Твою Голготу
 І звідціль, з моїх мертвих меж.

Скитський вітер гуляє й нині,
 Як тоді, пам'ятаєш Ти?
 А степи Твої знов — пустині,
 Хіба тільки нові — хрести.

Проорало глибоким плугом,
 Кров'ю сів новий сіяч,—
 Дике жито прийдеться другим
 Тяжко жати під спів і плач.

Дике жито! Криваве жито!
 Поховай же страшний наш слід,—
 Серцем спаленим — все пережито
 В апокаліпсі хижих літ.

4
 Прости, прости за богохульні вірші,
 Прости тверді, зневажливі слова!
 Гіркий наш вік, а ми ще, може, й гірші,
 Гіркі й пісні глуха душа співа.

Під грім гармат, під вітру подих дикий
 Гула дудонь з-під варварських копит,—
 Ми не зазнали іншої музики
 І інших слів в вогні залізних літ.

Десь мудрим сном в архівах спали книги,
 Ми з них хіба палили цигарки.
 Напіврусини, напівпеченіги,
 Наш навіть сміх був хмурий і гіркий.

Тож не дивуйсь, що, визволившись з брану,
 Ти, зранена, зустріла нас, синів,
 Що в дикім захваті ятрили кожну рану
 Шаршавими руками дикунів.

Що в дикій пристрасті Твоє тулили тіло,
 І кожний рвав до себе і радів.
 А кров текла... І Ти заохолоділа
 В палких руках закоханих катів.

Тепер, коли кругом руїни й вітер,
 Я припадаю знов до Твоїх ніг,—
 Прости, прости,— молю, невтїшний митар,
 Прости, що я — останній печеніг,

Прости, що я не син, не син Тобі ще,
 Бо й Ти — не мати, бранко степова!
 З Твоїх степів летять птахи зловіщі,
 А я творю зневажливі слова.

3-7.IX.1923. В таборі

Інтелектуально насиченими і плідними у поетичній творчості були роки перебування в Чехословаччині, які пов'язані з періодом навчання в Подебрадській господарській академії (1923–1928 рр.)

- Маланюк був неформальним лідером української празької поетичної групи (до її складу ввійшли Юрій Дараган, Наталя Лівицька-Холодна, Олег Ольжич, Олена Теліга, Леонід Мосендз, Оксана Лятуринська, Олекса Стефанович, Микола Чирський, Галя Мазуренко та ін.).
- Живучи в Чехії, письменник не поривав зв'язків із польськими літературними побратимами, а 1928 року зустрівся з ними у Празі. Приятельські стосунки відображені у віршах-присвятах.
- Я. Івашкевич у поезії «Прага», з дедукцією «Євгенові Маланюкові», висловив свою любов до українських степових просторів і замилювання українською мовою. Є. Маланюк, у свою чергу, звертаючись «До Ярослава Івашкевича», висловлює віру в демократичне майбутнє української держави.

Ранній період творчості характеризується активною співпрацею з празьким «Студентським вісником» (1923–1932 рр.), львівським «Літературно-науковим вісником» (1922–1932 рр.), а згодом – львівським «Вісником» (1933–1939 рр.), редактором якого був активний виразник національної ідеї Д. Донцов.

- У східній Європі проживало чимало українців-емігрантів, колишніх учасників українського національного опору.
- Бажання письменника об'єднати зусилля культурних діячів, емігрантів і материкової України в ім'я єдиної мети – самостійної України, на жаль, тоді не могло здійснитися. Але і в цих обставинах завдяки віршам, статтям та есеям він голосно мовив про давню історію і непомірну красу Батьківщини.
- Попри заборону радянських «халфів», його твори доходили до материкової України.
- Знаючи про це, митець реалізовував у своїх віршах і критичних оглядах ідеї єдності, насичуючи їх аналогіями та аргументами зі світових літератур. Найчастіше проводив паралелі зі слов'янськими літературами, зокрема, з польською.

Наприкінці 20-х років Євген Маланюк переїхав до Варшави, де працював на посаді інженера. Тут разом з Юрієм Липою заснував літературну групу «Танк» (1929 р.).

- На початку 30-х років у місті над Віслою організувалась група, пізніше умовно названа Варшавською (Наталя Лівицька-Холодна, Олена Теліга, Юрій Липа, Андрій Крижанівський, Павло Зайцев, Євген Маланюк та ін.), яка підтримувала зв'язок із празькими й галицькими українськими літераторами.
- Постійне спілкування між українськими митцями, що залишилися в Чехословаччині (О. Ольжич, О. Лятуринська, Л. Мосендз, О. Стефанович, М. Чирський), львівськими колегами (Дмитро Донцов, Богдан-Ігор Антонич, Євген-Юлій Пеленський, Богдан Кравців, Святослав Гординський та ін.), – живило мистецькі інтереси, давало наснагу до творчої праці.
- У ці роки сформувалося глибоке переконання, що на еміграцію покладено особливу місію: зберігати й розвивати вітчизняну культуру, своїм словом протистояти більшовицькій ідеології, прискорювати майбутнє незалежної соборної України.

Налагодивши добрі контакти з літераторами й журналістами чеських і польських часописів, Євген Маланюк сприяв популяризації доробку українських митців, прагнучи їх ширше представити, вписати до слов'янського контексту.

- Тож не дарма Юзеф Лободовський стосовно поета писав: «Зав'язав певні стосунки в столичному літературному середовищі, підтримував контакти з кількома видатними поетами – Тувімом, Вежинським. Скрізь вважали його першим українським поетом на Заході...».

Час від часу бував у Празі й Кунштаті, поблизу Брно, де жили батьки його другої дружини Богуміли Савицької.

- Тридцять років – це також знайомство і дружба з чеськими поетами Йозефом Сватоплуком Махаром і Олдріждем Земенком.
- Отже, міжвоєнний період посів особливе місце у житті та творчості Є. Маланюка, зокрема й тому, що були започатковані важливі творчі взаємини з колегами-літераторами.
- З 1929 до 1944 року Євген Маланюк жив у Варшаві. Працював у міському магістраті на посаді інженера у відділі регулювальних споруд на Віслі, а згодом – викладав російську мову у військовій академії, математику в Українській православній семінарії, співпрацював з Українським науковим інститутом.

Поет перебував у вирі подій, виступав у пресі з оглядами класичної і сучасної вітчизняної літератури, і знову ж таки приятелював з багатьма польськими письменниками. Його статті та поезію перекладали російською, французькою, чеською і польською мовами.

1936 року в перекладі Чеслава Ястшембця-Козловського була надрукована книжка вибраних поезій Є. Маланюка «Степова Еллада» (E. Ma aniuk «Hellada Stepowa»).

- Коло знайомих українського художника слова у Варшаві було досить широким: Марія Домбровська, Володимир Бончковський, Юліан Волошиновський, Дмитро Філософов, Єжи Стемповський, Степан Ярач, Чеслав Мілош та ін. І в цьому було намагання висловити в літературі «нову українську духовність», протиставити «запальній казці комунізму патос державної ідеї» (О. Ольжич).
- Вельми важливим поставало для емігрантської української літературно-наукової громадськості завдання репрезентації української науки та літератури (материкової та еміграційної) для іноземного читача, співпраця з ученими, митцями, журналістами, видавцями країни перебування з метою зближення культур.

Наприкінці другої світової війни Євген Маланюк переїхав до Німеччини у Регенсбург, де влаштувався вчителем математики та української літератури.

Навколо нього знову зібралось коло літературно обдарованої молоді з нової хвилі української еміграції – Леонід Лиман, Олег Зуєвський, Леонід Полтава.

- Поет брав участь у створенні письменницької організації МУР (Мистецький український рух), що протягом 1945–1949 рр. працювала в Німеччині й стала цікавою сторінкою в історії української літератури у вигнанні.
- А загалом для митця то були нелегкі часи: минув полудень віку, а тут знову постала необхідність все починати знову; з чого починати, на що сподіватися, – поет часто не знав. Хвилювався за дружину і сина Богдана, які залишилися в Празі.
- У червні 1949 року письменник усвідомив, що брама Батьківщини для нього зачинена назавжди, і емігрував з Німеччини до США.

Нелегко складалося його життя в Америці. Спочатку довелося працювати фізично. Пізніше пощастило влаштуватися за фахом – на інженерну посаду в Нью-Йорку; в креслярському бюро він працював до виходу на пенсію в 1962 році. І тут підтримував стосунки з польськими емігрантами, зокрема Яном Лехонем. Друкувався на сторінках паризької «Культури» («Kultury»), яку видавав Єжи Гедройц.